

Faludi Ádám

író, költő (Tatabánya, 1951. január 2.)

Rosenkreutz és Thunderbird

„– Van könyvük az időutazásról?
– Tegnap fogjuk megkapni.
– Rendben van, mert holnapután,
amikor itt voltam, még nem volt.”

Az út menti szederfa oltalmában ült könyökére támaszkodva a két svihák. Aznap tevékenységük olyan fázisában, amely az önkéntelen készülődés kifejezéssel írható le. Rosenkreutz egy margaréta szirmait tépdeste ki elmélyülten. Kiszakította a szirmot, aztán megszemlélte közlőrl, ujjai között megforgatta, majd eldobta.

– Nem nyert.
– Szeret – bólíntott Thunderbird.

Újabb szírom hintázott lassacsckán alá.
– Minden ki nem mondott káromkodás után nő egy szál új hajad.

– Nem szeret – bólíntott helyeslően Thunderbird ismét.

Hátuk mögött, nem is messze, egy úgynevezett vicinális csattogott végig a síneken.

– Barna és sárga fából vannak benne az ülések.

– Az öreg Prokrusztész tervei alapján készültek, ezt biztos forrásból tudom.

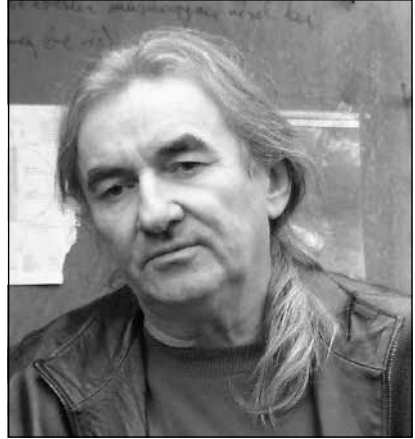
– Az ágyvágó?
– Meg a lábjegyzet rendszeresítője.

– De nincs köze a légelhárító bicikli és a szabócsiga megalkotójához?

– Az égadta világon semmi. Prokrusztész egy lángeleme poroltóval. Az első osztályú vasúti személyvagont sem ő tervezte, hanem valami Pullmann nevezetű illető. Ő meg kedvelte a kordbársonyt, ezért készültek az első osztály üléshezatai kordbársonyból.

– És a karfában volt a lenyitható hamutartó.

– Emberbarát megoldások. Az ablakot lehúzhattad, a megfelelő magasság-

Sorozatzáró évkönyvünkben a szemle „elsősülöttje” polgári nevén Freisinger Edeként látta meg a napvilágot. Volt többek között híradásipari technikus, lakatos, műszerész, távirat-kézbesítő, terményszárító, tanár, újságíró, alkalmi munkás. A leghosszabb ideig pedagógusként dolgozott, 1974–1997 között. Szellemi szabadfoglalkozású, jelenleg Tatabányán él.

„A prózát a költészet kiterjesztésének érzem, a képzőművészetet, zenét pedig a költészet írásban nem megjeleníthető részének. Szeretek író lenni, ugyan másra is képes vagyok, tudok számtalan szakmát a közepes szint felett művelni, de mégis inkább az irodalom a varázsszönyeg. Amikor reggel a macskáimat etetem, megbeszélve velük az éjszakai tévelygéseket, író vagyok. Nézem a napfelkeltét, gyűrött, nyugós, kétségbeesett és tehetségtelen vagyok, reménytelen, veszélyes, egy romhalmaz, egy istentelen nulla, akkor is író vagyok. Én szeretek élni a világon a legjobban, mondtam

ban rögzíteni lehetett a széles gurnival, amelyiknek egy farudacska volt a végében. Két gömbvégződéssel, hogy ki ne csússzon.

– È pericoloso sporgersi! Mintha a sárgarigóból pörögve kihullana egy véletlenül lenyelt, parányi konyhaszekrény, tele porcelánedényekkel. Ha ez jut eszembe, mindig ugyanezt mondom.

– Kihajolni veszélyes! Ez a zománctábla volt az ablak fájába csavarozva.

– Meg a *Felfelé a lejtőn*. Nekem az is tetszett. Az a film.

– Ha csak az ablakod nézed, az is olyan, mint egy film – bökött a partoldal irányába Rosenkreutz.

– Minden olyan. Mi is olyanok vagyunk.

Tegnap az állomás rakodójának oldal falán a festékszóróval készített feliratot betűzgették.

„T. Bemángorlók! Fájdalommentes ivartalanítást vállalok!” (Keith Basquiat Haring)

– Sztón hadnagy felfedezi a lelőtt tetemet, miközben botladozva lépdel a fák között a folyón át.

Szinte észrevétlenül indult tovább velük a vonat.

– Jut eszembe! Ha te ismered ezeket az úgynevezett apró részleteket, akkor hasonlító korúnak kell lenned hozzám!

– Kalapemelőmre mondom, igazad lehet!

– Ez az országút hetvenéves. És ami a bitumen alatt van, az sokkal régebbi – dobta el a margaréta maradékát Rosenkreutz.

– Egy aranyigazságot mondtál, kell is belőlük utánpótlás, mert nagyon fogyatkoznak.

Thunderbird belenézett a szederfa lombjába.

– Nem múlik az idő, hanem fogy. (Gróf Ziggenpuss)

– Ilyen nekem is van; ha lenne nálam ital, már nem lenne. Nemrég még öregebb voltam. Na?

Alkonyodott. És ezen nem volt szándékukban változtatni.

egyszer, mert jó volt azt gondolni, hogy író vagyok, és a teremtéssel foglalkozom” – vallotta magáról egykoron.

Köteteiben verset és prózát publikál, de az íráson kívül más kifejezési formákat is használ. Többek között megjelentek művei az Új Forrás, Életünk, Élet és Irodalom, Hitel, Magyar Napló, Palócföld, Új Symposion, Szőrös Kő, Prae, Várucca Műhely, Irodalmi Jelen, Árgus, Somogy, Kortárs folyóiratban. Művei olvashatók internetes művészeti portálokon és a *faludiadam.hu* oldalon.

Kötetek: *Szögletes virág* (Kozmosz, versek 1988); *Alagsori műveletek* (Textronic, versek, 1992); *Elvetemült történetek* (Új Forrás Kiadó, prózák, 1993); *Big Mek* (Kortárs Kiadó, regény, 1996); *Szemelvények Karafo naplójából* (Fantom Kiadó, versek, 1996); *A madarak helyében* (Új Forrás Kiadó, versek, 1998); *Visszajátszás* (Fantom Kiadó, versek, 2000); *Napraforgó* (AB-ART Kiadó, versek, 2002); *Angyalbérló patakot keres* (Kortárs Kiadó, prózák, 2004); *Országúti firkláló* (Magyar Napló Kiadó, válogatott prózák, 2005); *Hogyan teremtettem a világot – ezer apró cikk és cakk breviáriuma* (Széphalom Könyvműhely, 2010); *A rockdílér* (Magyar Napló Kiadó – Tatabánya Alkotóművészeiért Alapítvány, regény, 2014); *Nincskereső* (Veszprém – Művészetek Háza, összeválogatott versek és költemények, 2019). Egyéb: *Akaszott angyal* (1972, 1996 – CD), *Utazás Kabulba* (2001 – CD).

Díjak: József Attila-díj (2018), Márai Sándor-díj (2019).

faludi Adam

Bókay Antal

irodalomtörténész (Pécs, 1951. január 6.)

Keserű igazságként plagizálnám, hogy „hetvenéves lettem én – / meglepetés e költemény / csecse / becse”. Nem tudok ezen most, oly szomorú ez, merengeni a „kávéház szegletén”. Meglepődök mindig, ha mondják, hogy hetven „évem elszelelt”, hitetlenkedek, hetvenkedek, talán rosszul számoltak valamit va-

lahol, ez nem lehet igaz. De az a születésnap bevésődött, elfelejthetetlen és letagadhatatlan lett. És, akárcsak neki, nekem is „meglepetés” ez az önmagamnak szóló, ha nem is „költemény”, csak melankolikus, *Napút* közvetítette ajándék, ironikus megkettőződés valóságra és énképzést vágyó szavakra, önéletrajzra. Hetven évvel ezelőtt (hogy újra József Attilát emlegessem, hisz éppen április 11. van), „...lázas, kémkedés, rám bízott titkok elárulása, szemérem-sértés, közveszélyes munkakerülés, állandó botrányokozás, beteges hazudozás miatt örökös dologházi fenytetésre ítélték, kilenc hónapig tartó fogság után, elutasítva kegyelmi kérényemet, átutaltak a javíthatatlan bűnözők világába. A nyomozás eredménytelenségét a hatósági közegek kínvallatási adataival palástolták, s a kínvallatás, mondhatom, egy örök-kévalóságig tartott. Hiába hangoztattam ártatlanságomat, a bíróság a nyomozati jelentést s a kikényszerített beismerő vallomást fogadta el az ítélet alapjául...” Talán pont ez lehet

a megszületés másik oldala.

Javarészt ott éltem, ahol születtem, egy mediterrán hegyoldalon, Pécsen. Emlékszem, mikor óvodából hazafele nagy seregletet láttam a város főterén, lelkes ifjak épp verték le a vörös csillagot a Nádor Szálló tetejéről. Én hittem, hogy egy igazi csillag darabkát gyűjti a nép,

szerettem volna egyet, de anyám nem engedett oda a tömegbe. Aztán Egyetem utcai Általános Iskola, Nagy Lajos Gimnázium és a Tanárképző Főiskola, meg egy kevés ELTE. A Tanárképző magyar tanszékén kezdtem el dolgozni, és – bár sokféleképp neveztek e helyet – ki sem mozdultam innen egészen a születésnap nyugdíjig, most kicsit azon túlig.

Jó a felsőoktatásban tanítani, a lényege, hogy igazából épp tanulhat itt az ember, feladatai vannak, kérdéseket, válaszokat kell próbálnia, szóval kalandos dolog nagyon. Lehet, hogy nem kellett volna, de beleártottam magam az egyetemszervezés sűrű és, mint utóbb kiderült, reménytelen közegébe, dékánhelyettes, majd 2003 és 2007 között az egyetem oktatási rektorhelyettese voltam. Ez a Bologna-folyamat kezdetének az időszaka volt, amikor a magyar felsőoktatásban megadatott a tanulás lehetősége, az, hogy átváltjunk egy elavult porosz egyetemi modellről valamiféle korszerűbb, hatékonyabb és boldogítóbb felsőoktatásra. Nem

sikerült persze, javarészt megmaradt a porosz, XIX. századi modell, de én sokat tanultam a kimeneti szemléletű oktatásról, a tanulási eredményekről, a képességfejlesztésről és más hasonló megfontolatlanágokról.

Azért az igazán fontos dolog az életemben a kutatás, az olvasás, írás volt. Talán, így visszatekintve, három állandó, olykor egymást váltogató köre, témája volt dolgainak: az irodalomelmélet, a modern költészet és a pszichoanalízis.

Az irodalomelmélet azért érdekes, mert segít megtalálni azt a módot, ahogy olvas, megért az ember. Mindenkinek van irodalomelmélete, aki kezébe vesz egy irodalomnak minősíthető szöveget, mert meg kell találnia (és mindenki meg is talál) abban a szövegben valami értelmet, az üzenetet. Dekonstruációnak nevezik azt az olvasási módot, amit végül követendőnek gondoltam, gondolok ma is. Egy olyan feltételezés mentén működik, hogy a nyelv, a szöveg egyszerre vezet minket, és ugyanakkor meg is vezet, elcsal, elcsábít, csőbe húz. És amikor egy verset értelmezek, akkor pont erre kell figyelni, a kézen-közön adódó jelentést mindig felül kell bírálni, felül kell írni, mert pont ez a rejtett, átverős nem-jelentés az, ami egy lépéssel közelebb visz a kimondhatatlanhoz.

A költészet – másik örök (vagy létem ideiglenességéhez kötött) témám – titokzatos nyelveket teremt önmagunkról (persze rólam is), ezért átalakuló poétikái a modern ember megformálódásának útját jelzik. József Attila centrális példa volt, fantasztikus, ahogy a Nyugat költői beszédének kitanulása után 1930 körül felfedez egy új poétikát, egyfajta *tárgyias költészetet*, ahol a vers a lét teljességének térképe, a belső és külső világ korrelátuma. 1934-től kezdve azonban átélte (és az

Eszmélet második részében megfogalmazta), hogy a tárgyi és lelki egymást magyarázó rendje nem hibátlan. Keresett hát egy olyan világot, amely új bizonyosság ígéretével bírt. Kései költészetében, a *vallomásos versek* poétikájában, a költő az ént, a személyt kiképző belső tárgyviszonyokat, a melankólia kínját, az anya hiányát vagy éppen az apák kegyetlenségét kutatja. A tárgyak, a tájak és a terek egyre szűkülnek, egyre személyesebbekké válnak, és egyben örvényszerűen egyre nehezebben rendezhető össze. A *test poétikájának* kísérlete, a *Szabad-ötletek jegyzéke* már a lírán túl próbál olvasót találni. József Attila utolsó lépésként aztán kísérletet tett élete, sorsa, saját teste „megköltésére”. Az egyedül egybetartó, de örökre megtalálhatatlan szeretetet kutatva találkozott a mamával, és a szárszói síneken a vonattal szétírta saját testét.

A harmadik témám, most talán a legfontosabb, a pszichoanalízis, mely nemcsak tudomány, hanem életgyakorlat is, a saját személy megismerésén, az önmagunkkal való találkozáson keresztül mond valami abszolút fontosat a dolgok, a világ rendjéről. Igen, az a talányos, megfoghatatlan tudattalan rejtőzik ott a mélyben, az álomban, az elvétésekben, a szerelemben, szexben, gyűlöletben, fura, megmagyarázhatatlan hangulatainkban. A pszichoanalízis nem optimista, valahol pontosan azt üzeni, mint a József Attila-szöveg, kiteszítottak vagyunk, valamiféle megfoghatatlan hiányra, gyászra, belül hordozott örök gyermekre ítéltettünk. Valahol ennyit ér tehát a hetven, nyarakat, teleket, gubancokat és kisimulásokat, csak a bizonyosság marad mindig hiánylistán.

Csokonai Attila

költő, műfordító, szerkesztő (Kisbajom, 1951. január 12.)

A Rákosi-korszak kellős közepébe születtem bele egy belső-somogyi kis faluban, ahol úgymond „szocializmus” és tényleg sok zsúpfedeles vályogház volt, ellenben elektromos áram még jó ideig nem. Talán csak a szómágia végett születtem Kis-Bajomban, más okát sosem leltem. Kisgyerekkorom helyszíne ugyanis egy közeli község, Beleg, ahol osztatlan iskolában kezdtem az első osztályt, éppen a sokáig ismeretlen '56 után.

Örökké hálás maradok szüleimnek, hogy harmadiktól az érettségiig már a megyeszékhely Kaposváron („Kaposvárott”) élhettem, tanulhattam. Egy betegség miatt nem sportolhattam, nem focizhattam, pedig (akkor) imádtam ezt a játékot. (Mostanában viszont buzgón írok róla.) Helyette rengeteget olvastam, gombfociztam, és már próbálgattam a versírást. Csak éppen titokban. Nem is tanultam meg a mesterség fogásaiból semmit senkitől. – Azért, később, csak eljutottam odáig, hogy Kormos István és Fodor András egyengetni kezdte költői utamat.

Nevem nem magyarosított, nem felvett, nem ál-, illetve művésznév. Családnevem egy Mezőcsokonya vagy Erdőcsokonya (ma Csokonyavisonta része) nevű falutól eredeztethető, mint a debreceni születésű költőzsenié, Csokonai Mihályé, aki visszajött ősei szülőföldjére, és Keszthely meg Csurgó között megfordult az én szülőhelyem környékén, Nagybajomban és Csökölyben, Kaposváron és Kisasszondon is. A keresztségben apai nagyanyámtól kaptam a nevet, a négy (?) elemít végzett, szigorú, hozzám és húgomhoz mindig jóságos, igazságos parasztasszonytól, aki nyilván sosem hallott József Attiláról. Utóbbinak, aki meghalni jött Somogyba, a delejező költői és gondolkodói hatásától nem kis fáradságomba került megszabadulnom. Kálomista lévén semmiféle szent nem vigyázott rám – pedig elkelt volna jó néhányszor. Minden szünidőt a nagyszüleimnél töltöttem, regényekbe merülve, de a („háztáji”) mezőgazdasági munkákból is kivéve a részemet, ahogy nőtem. Volt barátom a városban is, volt Belegben is. Sírjukra minden évben leteszek egy szál virágot.

Szegeden magyar–német szakos középiskolai tanárnak tanultam, de ez a pálya csak arra volt „jó”, hogy nyomasztó álmaimban előjőjenek megpróbáltatásaim, meggondolatlan általános iskolai, szakmunkásképző-beli és gimnáziumi tanári próbálkozásaim. Annál jobban élveztem a Nemzetközi Előkészítő Intézetben (a hetvenes években) baráti (testvéri?) arab országokból érkezett fiatalembereket magyarra tanítani. Húsz év múlva a SOTE-n tanuló, főleg német nyelvterületről érkezett felnőtt fiúknak-lányoknak feltettem a kérdést: ki írta? („Kennst du das Land, wo die Zitronen blühen?”) Elárultam nekik. Aztán elszavaltam egyik kedvenc Heine-versemet is, a *Gedächtnisfeier* (*Emlékün-*

nep), hadd tanuljanak egy kis német irodalmat. De Petőfiről és Aranyról is beszéltem nekik.

Első munkahelyem Szegeden az egyetemi újság szerkesztősége volt. Másfél év kellett, hogy rájöjjenek: nem való nekem ez a pálya. Megsértődtem, amikor megüzente a városi pártbizottságról valaki elvtárs, hogy „nem tetszenek az írásai”. Végül dühös lettem: engem ne toljon le a kari párttitkár – amúgy tanárom –, mert le mertem írni, hogy Weöres Sándor nagy költő! (Igazam volt vagy lett, mindegy.) Budapestre menekültem, ahová követett szerelmem, leendő feleségem.

Tanulmányaimat nem végeztem lelkesen, be kell vallanom. Azt a kevés (!) időt értelmesebben is eltölthettük volna mi, tanárjelöltek. Ugyanakkor tanítani nem igazán tanítottak meg bennünket. De rájöttem, tanárnak (is) születni kell! A gimnáziumban kezdődött amatőr színészi pályám viszont Szegeden ért csúcspontjára, Déry Tibor *Óriáscsecsemőjének* előadásaiban. (Ezért álmodom néha: ki kell lépnem a színpadra, ám még azt sem tudom, mit adunk elő, nemhogy a szövegemet.) Egykori játszótársaimmal nemrég újjászületett régi barátságunk. (D. T. megelőzőtt ebben az összeállításban.)

Verseket, bármily hihetetlen, az alatt az öt év alatt hébe-korba írtam. Hendikeppel indulni egy felettébb népes nemzedékben – na, ehhez aztán értettem. Meg ahhoz is, hogy 1981-ben megjelent, *Rastignac a Szabadság-hegyen* című kötetemet csak 20, nincs tévedés, kereken húsz év múlva kövesse az *InEdith*. (Így kellett volna írni: inedit, ami kiadatlant jelent, mert mintha ki sem adták volna.) Aztán „gyorsítottam” a tempón: már 2006-ban napvilágot látott a *Dirádó*, majd hat éven belül (!) a *Pilátus-park*. S mert a Móra Kiadóban, majd a Könyvhét című havilapban rendszeresen foglalkoztam gyermek- és ifjúsági irodalommal, könnyen összeállt a *Hófehérke és a berlini fiúk* című, vegyes műfajú kötetem. Közben rengeteg könyvet lektoráltam, jóval kevesebbet (kontroll)szerkesztettem. Interjúalanyaim hosszú sorából hadd emeljem ki Thury Zsuzsát, Kertész Erzsébetet, Szepes Máriát, Varga Katalint, Nemes Nagy Ágneszt, illetve Mándy Ivánt, Tatay Sándort, Rákos Sándort, Lászlóffy Aladárt és Bodor Ádámot.

Azt hittem, a Móra Kiadótól, ahol propagandaszerkesztő voltam, fogok nyugdíjba menni. Mentem ám a...! A rendszerváltás után egy-két számot megért gyereklapok szerkesztője, munkatársa voltam. Közben 1+5 évig könyvtáros az írószövetségben. (Előgyakorlat ehhez a FSZEK-ben 1975–1977-ben.) 1990-től rendszeresen fordítottam németből és hollandból. 26 kötetet egyedül jegyzek, de még vagy tízben voltam társa kitűnő fordítóknak. A nyugdíj felé közeledve eldöntöttem, redukálom tevékenységi körömet, és prózát fogok írni. (A vers magától is jön – ha nem erőltetem.) Ma bármikor ki tudnék adni egy verseskötetet, ha csupán rajtam múlna. Kötetnyi rövidprózám is van. Tagja vagyok több irodalmi és művészeti társaságnak. Apámat, anyámat eltemettük. Pályatársaim közül is sokan „elmentek”. Nemcsak irodalmi interjúk készítésében, hanem gyászbeszédék írásában és felolvasásában is „rutinos” lettem. (Legszívesebben magamat is én búcsúztatnám! Megoldható.)

Amikor a második x-be léptem, nyilván nekem is mondták: mostantól soha többé nem lesz egy számjegyű az életkorom. (A hundertundzwanzigot bezzeg senki nem említette.) Húszévesen egyetemista, amatőr színész és szerelmes

voltam. Nagyjából harmincéves voltam, amikor megszületett a lányunk, Kata, főbérleti lakáshoz jutottunk a fővárosban, és szerződést kaptam az első kötetemre. Ilyen boldogságszéria jó, ha egyszer adódik az ember életében: nekem megadatott. Negyvenévesen jött a húsba vágó történelmi fordulat, s nekem, a lúzernek, az igazán testhezálló kényszervállalkozói „státus”. Ötvenévesen sok férfi ismerősöm kétségbeesett, én akkor kezdtem el újra normálisan élni. Amikor hatvan lettem, megtudtam, hogy Dani fiam révén hamarosan nagyapa leszek. Kár, hogy közben a házasságom tönkrement, és feleségem, Székely Sz. Magdolna, a Magvető Kiadó, majd a Fekete Sas Kiadó szerkesztője, minden addigi művem első és legszigorúbb kritikusa is meghalt. Soma unokánk világra jöttét már nem érte meg. Gyermekaink, hál' isten, nem követtek bennünket, nem lettek bölcsészek, s főleg nem élhetetlenek. (Mi lesz a tízezernyi könyvemmel? – Hagyjuk... Papírt íráshoz nem pusztítok, mindent gépbe írok. Azon könnyen javítom, amivel elégedetlen vagyok.)

Könyvek (nálam): a magyar kultúra propagálásával foglalkoztam évtizedeken át. 18 éves korom óta rajtam már semmiféle propaganda nem fogott. Látszólagos ellentmondás? Na és?!

Amikor lett alapbetegségem (kettő is) – „kinőttem” rég beszerzett hipochondriámat. Miután egyedül maradtam, feltűnt életemben (újra) egy nő, aki „a hónom alá nyúlt” vagy „nem engedett elkallódní”; feledhetetlen utakat tettünk meg kül- és belföldön. Húzzunk vonalakat Amszterdamtól Kolozsvárig, Krakkótól Firenzéig, Béctől Kassáig, Rijekától Egerig! S ha elmúlik a pandémia, folytatjuk „kalandozásainkat”. Judit – az ő neve se legyen említetlen – nagyszerű társ életem „alkonyán”. Mellette zavartalanul dolgozhatom. Veszélyeztetett nyuggerként, a mostani nagy nyugalomban primán lehet alkotni. És ha beledöglök is, én leszek a legidősebb *első prózakötetes* magyar író. Aztán lehet überelni, tisztelt nyolcvanasok!

Auguszt József

cukrász (Budapest, 1951. január 13.)

Megszülettem, mert a szüleim akarták, hogy megszülessek. A Szieszta szanatórium volt, ahol megláttam a napvilágot, és lehet abban valami, hogy azóta a Kékgolyó utca a rákos betegek utolsó mentsvára. Lehet, hogy ott kezdtem, és ott is fogom végezni?

Na, még nem tartunk ott. Még mózeskosárban vittek be a híres budai Gerbeaud-ba, a nagyapám által alapított cukrászdába. Most már, hogy nagypapa is vagyok, gondolom, hogy bámulhatta a személyzet a legújabb trónörököszt! Apám is büszke lehetett, hogy két lány után végre jött egy fiú, aki majd cukrász lesz és továbbviszi a családi hagyományt. Még abban az évben államosították a cukrászdát, azóta Déryné a neve. Először eszpresszó, majd bisztró lett. Egyidősek vagyunk, de a mózeskosárban nem éreztem semmit abból, amit ma érzek a szakmám iránt. A cukrászat határozta meg a sorsomat, de előtte még sok minden történt, ami nem éppen az én cukrászkarrieremet segítette. Hat hónapos voltam, amikor egy kitelepítés keserítette meg szüleim életét. Én nem sokat fogtam fel a falusi élet nehézségeiből, még gyerekként talán élveztem is, de a szüleim sokat szenvedtek.

Amikor visszatérhettünk Budapestre, a Belvárosban, a Felszabadulás téren laktunk. Meghatározó volt életemben a királyi bérpalota ablakából kinézni. Most is szemem előtt van az érkező orosz harckocsioszlopok vonulása. Az angolkisasszonyok is-

kolájába jártam, ami az én időmben már Irányi utcai Általános Iskola volt. Írni Éva néni, Kakasi Domokosné tanított, aki évtizedek múltán egyszer a cukrászdában megkérészt, és mikor elbúcsúzott, még megkérdezte: „Még mindig olyan csúnyán írsz?” Egy ille-

gális kommunista múlttal rendelkező tanító nénim is volt, akit nagyon szeretünk, mert izgalmas történetekkel szórakoztatott minket. A nevére már nem emlékszem.

Nem voltam jó tanuló. Ami érdekelt, azt megtanultam, de szinte mindig közepes tanuló voltam minden szinten. Édesanyám szerette volna, ha doktorátussal rendelkező fia van, nekem nem volt hozzá türelmem vagy eszem. Sosem éreztem, hogy cukrászt akarnak belőlem nevelni, minden lehetőséget megadtak a szüleim, hogy tanuljak, de én nem éltem vele. A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumba szerettem volna járni. A Krisztinaváros püspöke, Szabó Imre adott ajánlólevelet, ennek ellenére nem vettek fel. A felvételi dolgozatban le kellett írni a kedvenc könyvem, én a Winnetout választottam, talán az nem tetszett az atyáknak. Nem minden rossz azért jön, hogy ártsen. Rossz volt, hogy nem vettek fel, de egy jobb jött helyette, mert a szentendrei Ferences Gimnázium tanulója lettem. Abban az időben három egyházi iskola működött Magyarországon, ahova fiúk járhattak. A bencéséknél a művészethez lehetett közel kerülni, a piaristáknál a tudomány domi-

nált, a ferencesekhez meg jó volt járni. Négy csodálatos év volt. Édesanyám íratott be, és csodálatom, hogy a hatvanas évek közepén egy maszek cukrásznak mersze volt egyházi iskolába járatni a fiát. Igaz, hogy a szerzetesek is esendő emberek, de olyan társaság volt ott, hogy meghatározta egész életemet. Azóta is minden évben tartunk osztálytalálkozót, és mindig van mit mondanunk egymásnak. Nehéz idők lehettek a tanárainknak, de jó szívvel gondolok rájuk. Ott hallottam először Erdélyről, a székelyekről, Trianonról. Nem a hivatalos álláspontot, hanem a valóságost, az igazságot.

Érettségi után megkérdezte az osztályfőnököm, hogy továbbtanulok-e, vagy mi lesz velem. Nem akarok továbbtanulni, elmegyek cukrásznak, mondtam György atyának. – Jól teszed, azzal sok örömet lehet szerezni az embereknek – mondta. Azóta ezt már én is tudom. Cukrászcsaládoknál az volt a szokás, hogy nem otthon tanulták a szakmát, hanem egy másik cukrászműhelyben. Dédapám tizenhét évig vándorolt, és így tizenhét cukrásznál tanult. A nagyapám a Wikusnál, apám a Hauernál, én a Vörösmartyban. Manapság már újra Gerbeaud a neve. Jó iskola volt abból a szempontból, hogy kikerültem a családi fészekből, és az élet minden rossz és jó oldalát megismertem inasként és alkalmazottként. Ezek a tapasztalatok érlelték meg bennem azt a gondolatot, hogy tovább kell tanulnom. Nem tűrhettem, hogy életem végéig alkoholistá, okoskodó, irigy emberek mondják meg, mit kell csinálnom. A nevem cukrászkörökben ismert volt, akkor volt a cukrászdánk százéves. Volt, aki felnézett rám, volt, aki irigyelt. Egyik sem volt jogos, mert a származásom miatt azóta sem lett könnyebb az életem, és felnézni sem

kell rám, mert nagyon sok hiányosságom van még a cukrászszakmában. Felvettek a Vendéglátóipari Főiskolára. Az ott tanultakból nem sokat hasznosítottam, mégis nagyon célszerű volt, mert egy másik szemléletet tanultam meg a vendéglátás területén. Amikor államvizsgáztam, már öt éve a cukrászdánkban dolgoztam. Akkor még édesanyám volt a kisiparos, mert édesapám egy szövetkezet alkalmazottja volt. Nem volt biztos, hogy a maszek világ marad, nem volt biztos, hogy tudom örökölni a cukrászdat. Aztán változtak az idők, édesanyám nyugdíjba vonult, és én lettem a cégvezető, tulajdonos.

Az első házasságom nem sikerült. A fiam kitanulta a cukrászdat, de nem cukrászként dolgozik. Maradt ugyan a gasztronómiánál, egy nyári vendéglátóhelyet üzemeltet a Káli-medencében. Hogy a fiam nem cukrász, nem érint kudarcként, ő is lehetett volna akármilyen, csak azt szeretném, hogy sikeres legyen, és azt hiszem, hogy sikeres. Szeretnék neki segíteni, de annyira másképp látja a világot, hogy nem tudom, miben lehetnék a segítségére.

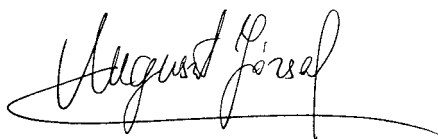
Második házasságom az ideális házasság. (Lehet, hogy a feleségem másként gondolja.) Két lányunk van, és mind a kettő nagyon sok örömet szerez nekem. Nyilván a koromnál fogva is több örömet találok bennük, mert így, hetvenévesen az ember már bölcsőbb, és a családi örömök kerülnek előtérbe, nem a múló vágyak kielégítése. Lányaimmal együtt lenni, kirándulni, nyaralni menni olyan élmény, hogy nagyon szegénynek tartom azt, aki nem éli át az ilyen eseményeket.

Feleségem erdélyi, helyesebben székely származású, olyan asszony, akinél jobbat nem is találhattam volna. Nagy szerencsém volt, de mindig félek, hogy valamikor fizetnem kell

ezért az isteni adományért. Érzem, tudom, hogy a Jóisten szeret engem, azért ilyen az életem, azért kaptam ennyi jót, de sokszor úgy érzem, hogy nem szolgáltam rá. Nincsenek nagy igényeim a földi javak terén. Abban a korban vagyok, hogy inkább adni akarok és hagyni, mint kapni. Mindent szeretnék megosztani a feleségemmel és a gyermekeimmel. Tudom, hogy ennek vannak korlátjai, de azért próbálkozom.

Egyszer édesapám bekerült a kórházba, amikor már túl volt a nyolcvanon. Amikor egyik barátja azt mondta neki, hogy „Elemér, nyolcvan után már el lehet menni”, apám csak bólogatott. Szerencsésen felgyógyult, és még sokáig élt. Az ismeretségi körömben egyre több a fiatalabb ember, aki meghal. Ilyenkor mindig örülök, hogy még élek. Amikor idősebb ha-

láláról hallok – na talán még nekem is van addig, gondolom magamban. Érettségiző osztálytársaim csaknem fele már nem él. Fel vagyok készülve a halálra is; igaz, arra nem lehet felkészülni, csak várni. Egyszer egy öreg székelyt kérdeztem, aki a tornáccon üldögélt, hogy mi újság? – Várjuk a kaszást – mondta, s milyen igaza volt! Szerencsére én még tevékeny vagyok a magam módján, nem csak várom a kaszást. Hogy tevékeny vagyok, az életformámnak, helyesebben a munkámnak köszönhető. Amíg bírom, csinálom. Ezt is otthon tanultam. Szerencsém volt abban is, hogy hova születtem. Nem könnyebb az életem, de az irány nagy segítség volt.

Takács Katalin

színművész (Budapest, 1951. január 15.)

(„Voltam barna, szőke, fekete, de mindig vörös...”) Igazán fájdalmas visszatekinteni ebből a maszkkal borított, járvány sújtotta világból azokra az időkre, amikor még szabadok voltunk.

Nehézségek mindig voltak, de ez a bezártság, a félelem, a találkozások lehetetlensége mindenképpen változtatni fog életünk ritmusán, ami eddig volt, az nem lesz többé.

Vajon mikor és hogyan találkozhatunk a színházakban a nézőinkkel? Mikor érezhetem azt a semmivel össze nem téveszthető, különös lüktetést az idegrendszeremben, amikor kihunynak a nézőtérben a fények, a színpadon elindul az előadás, és a sötétben ülő nézők kíváncsiságát érezve mesélni kezdjük az aznapi történetünket?

Amióta erre a terepre tévedtem, hiszem, hogy esténként egy kicsi részemet odaadhatom a lent ülő embereknek, és remélem, hogy nem úgy mennek haza, ahogy idejöttek, hogy a színház jelenvalósága megajándékozza őket kicsi katarzissal.

Azt írtam, hogy idetévedtem, való igaz, lassan alakult ki bennem, hogy mi leszek, ha nagy leszek.

Ezt a folyamatot többen segítették.

Igen, mindenekelőtt apám, anyám, akik oly nagyon féltettek ettől a pályától, majd hihetetlen büszkeséggel figyelték alakulását, bár anyám szinte végig aggódott.

Önzetlen emberek voltak, áldozathozók, nehéz életük volt, de humorral és szeretettel viselték.

A középiskolában volt egy kiváló osztályfőnököm, Rózsika, Kovács Gyuláné, aki csak 10 évvel volt idősebb az osztálynál, s akinek jó tanácsait még most is meghallgathatom. Ő volt, aki fontosnak találta, hogy a „kis dumás vörös hajút” elküldje egy szavalóversenyre.

Ott találkoztam a következő párkával, Vercseg Ilikával, aki máig jó barátom és elvitt engem a Műszaki Egyetem Szkénéjébe Keleti Istvánhoz, ahol belekóstolhattam abba a különös valamibe,

amit színészetnek hívunk. Addig nem sokat tudtam erről, de Pistánál jó kezekben voltam, és nemcsak a színészet csínjáról-bínjáról tanulgattam, hanem ami ehhez szerintem elengedhetetlen, műveltséget, gondolkodást a világról, az egymásra figyelés erejét is kaptam. Első komoly szereplésem Weöres Sándor *Teomachiája* volt. Ez volt az első színházi bemutató 1971-ben a Szkénében. A próbákra maga Weöres Sándor is bejött, és boldog izgalommal hallgattuk elismerő szavait.

Az ebben a műhelyben eltöltött idő adta meg a lökést, hogy felvételizzem a Színművészeti Főiskolára.

Horvai István, Kapás Dezső lettek az osztályfőnökeim. Bár manapság mindenkiről szeretik – okkal-joggal, jogtalanul – lehúzni a keresztvizet, de számomra a színészet gyakorlati, pusztán szakmai részét, az alázatot a munka, a hivatás iránt, azt mindenképpen megkaptam tőlük. Az én remegő, túlzott érzékenységre hajlamos lelkemnek kicsit ridegtartás volt ez a négy év: hiába voltam cserfes a civil életemben, ez más volt. Itt nemcsak a hétköznapi való megmutatása kellett, illetve az, persze, de át kellett plántálnod valami más karakterbe, pontosabban, lényed különböző ajtók mögött rejtező szeletkéit kellett előcsalogatni.

A főiskolán osztálytársam volt Gálffi László, akitől azt a kincset kaptam, hogy kinyitotta előttem a komolyzenét. Nincs olyan nap, hogy ne hallgatnék zenét, akár bánat, akár öröm ér, körülvesz, felemel és kisimít, vagy akár felzaklat, gondolkodásra készit.

Főiskolásként a Vígszínházba kerültem gyakorlatra, ahol Várkonyi Zoltán lesújtó véleménnyel volt beszédtechnikámról és gyermekem lelkemről. Ezt

Závada Pál: *Bethlen*, Károlyi Zsuzsanna szerepében (Új Színház, 2011, rend.: Hargitai Iván; Dömölky Dániel felvételei)

meghallotta Venczel Vera, és elvitt Ónodi Mártához, a csodálatos énektanárnőhöz, aki az éneken keresztül megtanított beszélni, és aki végigkísérte egész pályámat. Valószínűleg a komolyan vett bizalom, fegyelem, kitartó tanulás, amit elvárt tőlem, segített abban, hogy a beszéden kívül megerősödött a hitem önmagamban, feltöltődtem olyan tudással is, amire szükség volt, hogy eligazodjam a szerepek dzsungelében.

Sokat és hosszan tudtam gyötrődni, kínlódni, „meghalni” egy-egy szerepért, de amikor végül odakerültem a közönség elé, néha édes és mámorító repülésben lehetett részem.

Nos, most ennyi! Vannak még, akik hol szeretettel és odafigyeléssel, vagy akár erős kritikájukkal adták a kezüket, hogy tovább tudjak lépkedni az élet „rögös útján”, pontosabban, hogy a színészet útvesztőjében megtaláljam a helyes utat – de ezt majd a 80. születésnapomkor mesélem el.

„Egyre több részecském táncol odakint, ez időnként fájdalmas, de szórakoztató.”

Takacs Gábor

Cukor György

költő (Kerkabarabás, 1951. január 23.)

Becsés Főszerkesztő Úr! Köszönöm kedves sorait. Két éve depresszióztatva pocskélok a drága időt, olvasni sem igen tudok, fogalmazni csak nagy néha. Elértem a 70-et, hát oda jutottam, hogy nulla vagyok. Semmi jót nem tudok magamról írni Önödnék.

De előállt a **nagy pillanat**, így volt, nem viccelek! Elmesélem, mi történt imént. Ki-

mentem az udvarra báméskodni, hát süt a nap, a rügyek igen készülődnek a cseresznyefán. Bejövök, a rádióban a Román népi táncokat nyomatják Bartók tollából, és e gyémántember zongorázik. Megjött ideálisom a bolt-

ból, hozott 1 ü. bort is, ízibe legurítottam 1 decit a tavasznak e veszedelmes mivoltára, hogy napsütés-rügyek-Bartók. És itt, az Önöd invitáló levelében megakadt a szemem az elköszönésen: „mindigderüvel”. Biza, ez a szó is alkatrésze a pillanatnak, használnom kell egészséggel. És lassan-lassan kiókumláltam, hogy ha az ember 70 éve-

sen ráébred, hogy mekkora nulla, az prima és ritka ajándék.

Ha megmaradok, biztos tisztában látok majd.

Mindez után szaladt az idő, elszenderedtem pár órára, koromsötét van.

A látásról – ha már a délután tudósítottam Önödet egyenes adásban a nagy pillanatról, és ezek a maradhatós élmények adják az emberféle igazi életét, nem amit az önéletrajzába ír – hadd hozzam szóba a tán legelső élményemet. Fölskiccelem a circumstanciát: harmadikos lehettem, nyár, cséplés (mármint „masinálás”) az egyik parasztudvaron. Volt már tszcs, de hagytak is valami földet, pár állatot. A cséplőgépet behúzta a körmös traktor (a „Hoffer”) az udvarba. Föltették a széles szíjat a lendkerékre és a cséplőgépre. Megjárták üresben, aztán aki fönt állt a cséplőgépen, etette, miszerint elvágta a föllogatott kévéken a szalmakötelet, s eregette a kévét a gépbe, mely máris mélyebb hangon brummogott, a Hoffer pedig nagyokat puffogott. Nem mesélem részletesen. Ment a munka, egy falca rossz gyerek bámulta, esetenként hátrébb zavartak bennünket. (Nemcsak masináláskor voltunk elküldve, tehénelléskor is, vagy midőn tüntetően szép kerítést építettek a templom köré a nyakas kálomisták.) Szóval jár a gép, megy a munka, mindenki izzad, s félmeztelen, sovány és csupa ín, erős emberek viszik a zsákot. És száll a por, hajaj! Hirtelen sivalkodni

kezdtem, mert valami szálló toklászdarab ment a szemembe, és bökte, nem tudtam kipislogni sehogy, meg-rémültem, de nagyon. Az óbégatásom meghallotta egy leány – azok hordták a masina alól a töreket –, lehetett olyan tizenhat éves, félrehúzott, lefektetett, hogy megreparálja a szememet. Odatérdelt, fölém hajolt. A szapora pislogástól láttam valamennyire ruhája vágatában az egyik szépséges mellét. Halálos szembajom közben is éreztem, hogy izzadt testének milyen finom szaga van. Fölhúzta a szemhéjamat a fájós szememen, s a nyelve hegyével, hopp, csak úgy kinyalintotta a toklászdarabot. Az emlékbem ez a nagy pillanat.

Nem tartom föl Önödet, elköszönök. Rég hadováltam ennyit egyhuzamban. Ki kell töltenem az ajándék depresszió idejét, majd egyszer csak előkerülök.

Hozok ide 1 deci bort.

JÓ EGÉSZSÉGET, KEDVTELI MUNKÁLKODÁST!

ÉLJEN A HAZA!

Cukor György

Fekete Ibolya

filmrendező, forgatókönyvíró (Pásztó, 1951. január 23.)

Lehetnék éppenséggel gyökértelen a történelem elől összevissza költözködő, ún. osztályidegen családom okán. Hogy mégse lett így, azt a szüleim megingathatatlan értékrendjének köszönhetem, és a derűs, bensőséges, háromszemélyes világnak, amit körém teremtettek, akárhol élünk is éppen.

Kalandozásaink során épp Egerben laktunk, amikor a Kossuth Lajos

Tudományegyetemre kerültem, bölcsészkarra, Debrecenbe. Igazi diákélet volt, de az is látszott, hogy ennél jóval tágasabb a világ, és én örököltem anyám csilapíthatatlan költözködési kedvét. A másik felismerés az volt, hogy a film, amit kiskoromtól imádtam (szintén anyai örökség, ő is imádott moziba járni, gyerekkoromtól ismertem az összes háború előtti hazai és nemzetközi filmsztárt), nemcsak passzió, művészet is, lehet vele komolyan foglalkozni.

Előbb az okoskodás volt, bölcsészhez illő, elméleti ambíciók, de hamar kiderült, hogy csinálni sokkal érdekesebb, mint írni róla. Nem én hoztam meg a döntést, hanem Szomjas György: 1980-ban, amikor a magas kultúrpolitika kipenderített a Filmgyárból eszmeileg helytelen kiadványszerkesztés miatt, ő felajánlotta, hogy írjunk együtt forgatókönyvet. Nem mintha tudtam volna, hogyan kell, de meg lehet próbálni, ugye. Négy filmet csináltunk együtt tíz év alatt, és ezzel megint nagyot nyílt a világ a jókedvű szabadságba, ahogyan vele és Grunwalsky Ferencsel készültek ezek a filmek.

Vélhetőleg sose lett volna belőlem filmrendező, ha nem jön a rendszerváltás. Hirtelen a magamfajta félig-meddig kóbor kívülálló is csinálhatott filmet, előbb – Simó Sándor biztatására – dokumentumfilmeket, aztán játékfilmet is, ehhez Dárday István bátorított. Egyszóval nem én iparkodtam erre a pályára, csak szerencsére mindig jött valaki, aki billentett egyet rajtam. Nem lett sok játékfilm, lett a *Bolse Vita*, a *Chico* és legutóbb az *Anyám és más futóbolondok a családból* – egyelőre, mondanám. Ezekkel tényleg minden kinyílt, több mint a fél világ, forgatások, fesztiválok, sok évig úton voltam. De nem ez a fő, hanem hogy filmet csinálni igazi boldogság, életforma, páratlan szellemi kaland, mindmáig. Némiképp amatőr lelkesedés ez, mindig igyekeztem valamennyit megőrizni belőle.

Úgy tizenöt éve kezdtem tanítani, sokáig az SZFE-n, aztán a Metropolitan Egyetemen és a kolozsvári Sapientia magyar egyetemen. Örömmel csinálom, és lettek sikeres, ahogy mondani szokás, hálás tanítványok.

Ezt a hetvenet, amennyi lettem, eléggé zokon veszem, nem értem, hogy történhetett meg velem, nem tartok ott. Úgy képezem, lesz még kaland.

Fekete Ibolya